

likovnom oblikovanju predmeta za osobnu upotrebu odražavaju simboli statusa pojedinca: njegov društveni položaj, dob, spol i sl. U skupinu likovnog oblikovanja za građanske i posebne prigode autor je smjestio predmete koji su bili u najužoj vezi s održavanjem običaja, svečanosti i drugih kolektivnih događanja na selu (posteljina, ručnici, stolnjaci, pisarnice, božićni ukrasi, predmeti uz svadbu, maske i dr.).

Građi sistematiziranoj na taj način autor pristupa dijakronijski, nižući unutar svakog poglavlja pojedinačne predmete kronološki od najstarijeg prema najmlađem. Promatrajući stvaran društveni položaj se-ljaka u određenom povijesnom pe-riodu, stavljajući dakle čovjeka u relevantne društveno-kulturne koor-dinate, autor analizira i vrednuje njegovo likovno stvaralaštvo. Time je ovo znalački napisano i bogato ilustrirano djelo Gorazda Makarovi-ča u prvom redu doprinos etnološ-koj znanosti, pa tek onda prilog po-vijesti umjetnosti. Istovremeno može biti koristan izbor za povijest arhi-tekture, a inspirativan za urbaniste planere i suvremene likovne stvara-oce.

Aleksandra Muraj

Narodni vezovi Hrvatske. Kroatische Stickkunst. Croatian Folk Embroidery. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1978. 48 str. + 76 tabli.

Narodni vezovi Hrvatske zapravo su ponovljeno izdanje knjige koju je isti izdavač objavio 1973. godine pod nazivom *Vežak vezla...* Za razliku od prethodne, ova je edicija namijenjena inozemnoj publici; dopunjena je prijevodom svih tekstova na njemački (prevodilac: Charlotte Ivir) i engleski (prevodilac: Janko Paravić) jezik. Prijašnjem tekstu dodano je i poglavlje *Izbor vezova za rad*, u kojem je dvadesetak uzoraka iskazano dijagramom. Neznatno je smanjen broj fotografija (211 u prvom, 197 u drugom izdanju) a knjige se razlikuju i formatom (33 × 24,5 cm — *Vežak vezla...*

24 × 24 cm — *Narodni vezovi Hrvatske*). U oba izdanja isti su autori: dr. Jelka Radauš-Ribarić (*Predgovor*), Blažena Szenczi (*Opis tehnika*) i Mitja Komar (*Fotografije*).

Čitaocima kojima nije poznato prvo izdanje informiramo da knjiga predstavlja priručnik o vezilačkim tehnikama, ilustriran velikim izborom vezenih motiva. Svi su primjeri veziva predstavljani na autentičnim tekstilnim predmetima, dijelovima nošnje, izabranima iz zbirke Etnografskog muzeja u Zagrebu. Autori i izdavači nisu imali pretenziju da sačine znanstvenu publikaciju o narodnom vezu Hrvatske, već im je cilj bio posve praktičan: željeli su da knjiga posluži kao osnova i uputa za primjenu tradicijskoga veza u suvremenim prilikama. Tako je djelo u prvom redu namijenjeno današnjim veziljama, kojima pruža mogućnost da tradicionalne motive i tehnike primijene na suvremenim materijalima. Uz to, prezentirani primjeri mogu biti inspirativni i za likovne stvaraocima različitih profila.

No, valja naglasiti da su autori, bez obzira na praktičnu namjenu knjige, dosegli i visoku stručnu razinu. To se ogleda u znalački napisanom predgovoru J. Radauš-Ribarić; u studioznom opisu tehnike B. Szenczi i u opisu slika, u kojem je označena ne samo tehnika vezenja i upotrijebljeni materijal već i funkcija predmeta, te lokalitet; u izboru muzejskog materijala, kojim je prostorno zastupljena sva Hrvatska, te, napokon, u kvalitetnoj fotografiji M. Komana. Kvalitetom sadržaja knjiga je znatno nadmašila prvotnu namjenu tehničkog priručnika.

Aleksandra Muraj

Tradicionalna stambena kuća (povijesni, etnološki i prostorni aspekti) u zapadnom području SR Hrvatske. Referati sa 29. savjetovanja udruženja Arbeitskreises für Hausforschung, Zagreb 29. 08. — 01. 09. 1978. godine. Restauratorski zavod Hrvatske, Zagreb 1980, 366 str.

Međunarodno udruženje za istraživanje kuće (*Arbeitskreis für Haus*

forschung, sa sjedištem u Münsteru, SR Njemačka), održalo je 1978. jedan od svojih redovnih godišnjih sastanaka prvi put u Jugoslaviji, i to u Zagrebu. Na tom je savjetovanju niz stručnjaka iz Hrvatske (etnolozi, povjesničari, povjesničari umjetnosti, konzervatori, arhitekti, urbanisti) održao predavanja o gradskoj i seoskoj arhitekturi s područja zapadne Hrvatske. Materijali sa Zagrebačkog savjetovanja bili su 1979. publicirani u godišnjaku AHF-a na njemačkom jeziku, a sada ih, skupljene u knjizi pod naslovom *Tradicionalna stambena kuća*, ima prilike upoznati i naša čitalačka javnost.

Interes predavača bio je usmjeren na tri regionalna područja, pa se može govoriti i o tri cjeline unutar knjige. Prva cjelina obuhvaća područje Turopolja, Gornje Posavine i Donjeg Pokuplja, druga razmatra grad Zagreb, a treća se odnosi na dio Gorskog kotara i unutrašnjost Istre.

U prilogima prve skupine riječ je o drvenoj arhitekturi. Dok se samo jedan tekst odnosi na kuriju, plemićku kuću gospodarske namjene (Branko Lučić: *Drvene kurije u Turopolju*), ostali se autori bave seoskom kućom toga područja. Etnolozi istraživački su, na osnovi temeljite istraživačke akcije, izvjestili o tipičnom izgledu kuće i naselja, te o uobičajenom načinu života u njima, i to na određenom primjeru (Olga Lastrić: *Selo Bok na obali Save*), odnosno otišli su i korak dalje, pa sastavili tipologiju stambenih objekata s obzirom na organizaciju prostora (Nada Duić — Zorica Simunović: *Tipologija narodnog graditeljstva Turopolja, Gornje Posavine i Donjeg Pokuplja*). Etnolog konzervator razmotrio je složen, veoma akutan problem zaštite seoskog građevinskog fonda (Ksenija Marković: *Budućnost seoskog graditeljskog nasljeđa*). Svoje viđenje te problematike iznijeli su i arhitekti (Davor Salopek: *Budućnost ruralnog nasljeđa* i Zdravko Živković: *Inspiracija seoskom graditeljskom tradicijom*) va-

lorizirajući vrijednosti te arhitekture i naglašavajući potrebu kontinuiteta tradicionalnog i suvremenog arhitektonskog stvaralaštva. Temu je zaokružio i prilog korisnika jedne stare seoske kuće, prilagođene suvremenim standardima stanovanja. Branko Čačić (*Zašto živim u korablji?*) opisao je što ga je ponukalo da živi u takvoj kući, koju on naziva »korabljom«, kako se u njoj osjeća i što za njega znači.

Gotovo svi autori koji su raspravljali o Zagrebu bavili su se njegovom povijesnom jezgrom. Općeniti pogled na razvoj grada od 16. st. nadalje studiozno je obrađen u prilogu Ive Maroevića *Povijesni i prostorni razvitak grada Zagreba*, a zatim slijede analize pojedinačnih gradskih prostora u određenim vremenskim odsječcima (Nada Premerl: *Tipologija stambene izgradnje na zagrebačkom Gradecu u 18. st.*; Gabrijela Šaban: *Kuća kaptolskog podgrađa uz potok Medveščak od kraja 17. do 19. stoljeća*; Joža Ladović: *O tipovima stambenih kuća na Opatovini u Zagrebu*). Drugačiji je pristup Slavka Dakića, koji je pokušao na dijakronijskoj i sinkronijskoj razini analizirati zagrebačku arhitekturu, služeći se kao komparativnim elementima repertoarom znakova i simboličkih formi (*Komparativna semiotička analiza kuće i sklopova u povijesnoj jezgri Zagreba*). I ovoj se skupini pridružuje prilog arhitekta, koji nudi praktična rješenja za stanovanje u starim objektima (Tomislav Premerl: *Stanovanje i mogućnost adaptacije za stanovanje u kućama povijesne jezgre Zagreba*).

Seoskoj arhitekturi Gorskog kotara posvećen je samo tekst Beate Gotthardi-Pavlovsky (*Predajno graditeljstvo i organizacija seoskog stambenog prostora Gorskog kotara*), temeljen na podrobnom opisu i etnološkoj analizi tri određena primjera arhitekture u brod-moravičkom kraju.

Kao uvod u istarsku problematiku služi znalački napisana studija

Beate Gotthardi-Pavlovsky: *Osnovna etnografska obilježja istarskog ruralnog prostora*. Autorica je provela kulturnohistorijsku analizu tradicionalne kulture Istre, dajući tako širi etnološki okvir, u koji je smjestila određene primjere ruralnih arhitektonskih cjelina istočne i zapadne Istre. Ruralnu je tematiku nadopunio i prilog Josipa Miličevića (*Primjer seoskog doma srednje Istre i njegovo funkcioniranje u užoj okolini*) s detaljnim opisom vanjštine i unutrašnjeg uređenja kuće i ostalih objekata na određenom gospodarstvu u selu Hlistići. Osim seoskim, autori su pažnju obratili i gradskim naseljima Istre. Tako je razmotreno stanje u naselju Buje (Vladimir Bedenko: *Buje — revitalizacija i problemi oko toga*), gdje su na temelju prostudiranog građevinskog fonda zacrtani mogući pravci obnove života u staroj gradskoj jezgri. Novi pogled na razvrstavanje arhitekture dugujemo Eugenu Frankoviću, koji je u svom članku *Arhitektura između folkloru i stila* pokušao između »urbane stilske arhitekture« s jedne strane i »folklorne« s druge strane smjestiti tzv. »drugi sloj urbane arhitekture«, odrediti mu značajke i razmotriti ga u sklopu konzervatorske zaštite i revitalizacije.

Svi su prilozi opremljeni bogatim ilustrativnim materijalom (fotografije, nacrti, karte, skice, crteži), tek je za žaljenje što fotografije nisu bolje otisnute.

Čini se da su odražavanjem toga znanstvenog savjetovanja u Zagrebu, kao i publiciranjem ove knjige, dosegnuti ciljevi koje su organizatori željeli postići. A to je: omogućivanje uvida u znanstveni rad na istraživanju arhitektonske baštine; naglašavanje potrebe šire društvene akcije na očuvanju te baštine; i napokon, iako ne na posljednjem mjestu, prezentiranje naših domaćih vrijednosti inozemnoj javnosti.

Aleksandra Muraj

Vidak Vujačić, Etos Crnogorke. Tradicionalni oblici i sadržaji u životu Crnogorke, Pobjeda, Titograd 1980, 263 str.

U predgovoru ove knjige autor nam daje do znanja da je to skraćena verzija njegove doktorske disertacije. Taj podatak nije bez relevancije: upućuje nas na zaključak da je riječ o znanstvenom radu. I u najdobronamjernijeg čitaoca ova će tvrdnja pobuditi određena očekivanja glede minimalnih predradnji nužnih za poduzimanje takvog poduhvata, kao što su: definiranje pojmova i njihovih odnosa (tzv. koncepcijski aparat), određivanje metode istraživanja i polaznih pretpostavki (hipoteza). Ali, tu već počinju nesporazumi.

Knjiga koja želi prikazati »osnovna pitanja položaja žene u tradicionalnom društvu Crne Gore«, a ujedno pretpostavlja da je »razmatranje položaja žene u sadašnjosti isključivo vezano sa trajanjem i važanjem tradicionalnih sadržaja i elemenata« (str. 7), morala bi sadržati nedvosmislena određenja ovih ključnih pojmova: tradicija (kao svih sintagmi u kojima se taj pojam pojavljuje); promjena; žena; etos — da navedem tek one neizbježne. Ali, nasuprot boljim običajima, dr Vujačić pušta čitaoca da diljem knjige dešifrira autorove promisli (kao i moguće primisli) pri opisivanju pojedinih pojmova. Kažem opisivanju jer nije moguće govoriti ni o tzv. operativnim, a nekmoli teorijskim definicijama. Primjera radi, pogledajmo što čitaocu stoji na raspolaganju u vezi s pojmom tradicija — tradicionalno. Autor listom tradicionalno izjednačava s patrijarhalnim (vidi npr. str. 7, 17, 31), a budući da nam nije poznato što autor smatra patrijarhalnim, pred nama se pomalja školski primjer cirkularnosti definicije. Na str. 40, napokon nalazimo na stav koji pretendira da konačno razriješi moguće nedoumice čitaoca koji do sada nije ispoljio očekivanu pogađačku vještinu.

»Prema tome, pod pojmom 'tradicionalno društvo' podrazumijevam